

Aquella muntanya màgica

Enllà del monestir, la muntanya de Montserrat posseeix un magnetisme que la converteix en un pol d'atracció sense parer per a gentes ben diverses. Al llarg dels segles, Montserrat és omnipresent i ha esdevingut, així, símbol de Catalunya.

Seria difícil de creure que el Vallès i el Penedès es troben poblats de serralades, que el massís de Montserrat, fa 42 milions d'anys, estava immers sota les aigües del mar i que la seua roca tan peculiar i característica, l'inconfusible conglomerat format de còdols i sorra, no és si-

nó el resultat de l'acumulació de materials d'al·luvió de la desembocadura d'un riu. El pas del temps, però, invertia el paisatge i en treia el negatiu: el Vallès i el Penedès s'erosionaven mentre que Montserrat s'erigia majestuós i elegant, però també fantàstic, amb una munió de formes pecu-

ARXIU / ABADIA MONTSERRAT

liars i poc habituals que fan d'aquella muntanya un punt de referència enmig dels ara més que erosionats turons circumdants. Montserrat dominava; penetrava, així, en l'imaginari dels pobladors veïns i n'esdevenia un pol d'atracció màgic, místic, i religiós. Els seus racons oferien llocs de culte; entre les agulles i canals i una vegetació frondosa proliferava un sistema de vida eremític sovint anterior a la construcció del monestir de Santa Maria, amb l'austeritat com a bandera i el dejú i la flagel·lació com a vies de comunió espiritual. Avui en desús, abandonades, o unes poques transformades en refugis per a escaladors i excursionistes, Sant Benet, Santa Cecília, Sant Antoni, Sant Jeroni, Sant Salvador, Sant Dimes, Santa Anna, Santa Creu... conserven encara, a recer de les multituds que es congreguen diàriament a la plaça del monestir, vestigis d'una vida que pertany al passat.

Es cert que Montserrat, ara per ara, ha esdevingut un pol d'atracció, principalment d'atracció turística-religiosa, on es barregen autobusos de creients amb viatges organitzats de forans, excursionistes accidentals, escaladors despreocupats i veïns del terreny que vénen a comprar mató o fer-hi una passejada dominical. D'aquesta manera, aquell monestir penjat sobre Monistrol, lloc de culte ideal, pròxim al cel i als influxos divins, lliurat a la devoció mariana, s'ha deixat envair per una allau humana permanent i ha convertit la seua plaça principal en un veritable

Montserrat rep cada any dos milions i mig de turistes. Es converteix així, després de Barcelona, en el segon lloc més visitat de Catalunya.

Tres catalans coronaren el Cavall Bernat el 1935.

L'excursionisme va veure en aquest massís l'essència de Catalunya.
Aquesta activitat va nàixer lligada a la necessitat de recerca de la identitat i la descoberta del propi país.

parc temàtic d'ell mateix. Rosaris a bon preu, rèpliques de la Moreneta o postals de moments únics polaritzen cada any la mirada de dos milions i mig de turistes. I d'aquesta manera, Montserrat es converteix, després de Barcelona, en el segon lloc més visitat de Catalunya i en la principal destinació de visita optativa del turisme de costa. Però el monestir peca de car, i la comunitat n'és conscient. La gent no consumeix o, com a màxim, ben poc. Per això, la gerència ha engegat la renovació de cel·les i instal·lacions a fi de promoure l'estada; igualment, s'ha decidit fer una rebaixa dels preus. Tot i això, els efectes no són ni immediats ni analgèsics, i caldrà esperar.

Enllà del monestir. Tanmateix, Montserrat com a muntanya, monestir i centre devocional, conserva encara un magnetisme pur, gairebé intacte i inalterat. De Catalunya va esdevenir-ne el símbol, i això flota en l'inconscient col·lectiu. Ho demostren els gravats històrics de Barcelona on, des del 1576, aquesta muntanya es fa omnipresent, amb clares connotacions simbòliques i nacionals (vegeu entrevista a Ramon Soley). La Renaixença va potenciar-ne la presència literària, i l'excursionisme, fill d'aquest primer moviment tímidament (romànticament) nacional, va veure en aquesta muntanya l'essència de Catalunya.

L'escalada, com a derivació esportiva de l'excursionisme històric, va posar els ulls en el Cavall

Bernat. Després d'alguns intents anteriors, Josep Costa, Josep Garcia "Boix" i Carles Balaguer arribaven al cim de l'agulla el 27 d'octubre del 1935. Amb aquesta gesta, Catalunya en ple feia seua, definitivament, la muntanya de Montserrat. S'havia arribat al cim de l'agulla més característica i se l'havia de coronar amb la imatge de la Mare de Déu, que encara actualment suporta estoica les inclemències meteorològiques.

Costa, Boix i Balaguer, però també Ernest Mallafré, Jordi Panyella, Carme Romeu o Maria Antònia Simó feien de Montserrat el terreny de joc de l'escalada de dificultat durant els primers anys de la postguerra. I l'emblemàtic Josep Artigas, dissenyador i pare del símbol d'una època, l'home sense rostre de Polil, rubricaria per la seua banda nombroses agulles i parets de la zona de nivell.

Era el temps de les cordes de cànem i d'espardenyas amb soles del mateix material, de claus de ferro forjat i altres rudiments. També era temps, aquell, dels banys de sol a la Font de les Guilleumes de Montserrat on s'hi aplegaven els diversos membres de la Colla dels Amics del Sol, fundada el 1915 i de la qual Pere Bosquets, obrer i impressor, fou l'ànima. Majoritàriament socis de l'Ateneu Enciclopèdic i Popular, els Amics del Sol tenien "els mateixos drets i una llibertat d'acció regulada per nobles conviccions", i com a seu "la platja, el bosc i la muntanya". Practicaven la música, la poesia i el ritme com a vies

de dignificació humana i moral de la classe treballadora-menestral i van fer d'aquest massís la seva segona residència. Als peus del Montgròs feien estades col·lectives, s'encarregaven de mantenir els camins i de preservar-ne les fonts, activitat que han perpetuat fins al present. Actualment, els Amics del Sol perviuen al voltant d'una taula del Centre Excursionista de Catalunya, "perquè no tenim ni seu ni president", explica en una ocasió Joan Posa, membre actiu del grup.

Final de trajecte. Potser caldria recordar, en tractar la relació que ha mantingut la societat catalana amb Montserrat i, concretament, des de finals de segle passat amb els practicants de l'excursionisme, que aquesta activitat, en el cas de Catalunya, va nàixer lligada a la necessitat de recerca d'identitat nacional i la consegüent descoberta del propi país. Catalunya havia de trepitjar la seva terra per a ser ella mateixa. Havia de munir-se igualment de símbols i d'identificadors nacionals, alguns d'ells de caire híbrid, entre laics i religiosos, per tal de generar una consciència de col·lectiu. Des de sempre, al monestir havien arribat peregrinacions religioses (avui, moltes motoritzades en transports col·lectius) i amb l'evolució de l'excursionisme, la muntanya-monestir o, per entendre'ns, aquest lloc sagrat rep periòdicament la visita de marxés excursionistes organitzades per entitats del ram i vingudes dels quatre punts cardinals del país, algunes ja clàssiques, com la Matagalls-Montserrat, la Gràcia-Montserrat o la Reus-Montserrat (100 quilòmetres!), entre d'altres. Les peregrinacions, en aquest cas, perden el caràcter religiós, es laïcitzen i deixen pas a connotacions esportives o pseudo-esportives. Però sota aquesta patina de repte físic batega encara una atracció ancestral per la presència d'un símbol i la seva imatge imposant. Montserrat, aquella muntanya màgica.

Eliseu T. Climent